

СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Розглянуто погляди зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів щодо сутності визначення грошового потоку. Запропоновано уточнення тлумачення поняття «грошовий потік». Порівняно різні види класифікації грошових потоків підприємств, які піднімають в економічній науці і запропоновано виділити оптимальний варіант класифікації грошових потоків.

Ключові слова

Грошовий потік, класифікація грошових потоків, cash flow, грошові кошти, рух грошових коштів.

В умовах ринкових реформ в економіці України гостро постає питання нестабільності та погіршення фінансового стану підприємств. У зв'язку з цим особливого значення набуває поняття «грошовий потік», яке привертає увагу багатьох практиків і науковців. Досліджуються і вивчаються різні аспекти нового для вітчизняних економістів поняття «грошовий потік». Важливість дослідження проблеми формування грошових потоків обумовлюється тим, що вони обслуговують господарську діяльність підприємства в усіх її напрямках. Грошові потоки підприємств є важливими об'єктами фінансового менеджменту, від яких залежить розвиток підприємства та кінцевий результат його господарської діяльності.

Проблеми сутності та класифікації грошових потоків підприємств у сучасній економічній літературі відображені у наукових роботах таких вітчизняних і зарубіжних економістів, як Дж. К. Ван Хорн, Є. Брігхем, Е. Нікхбахт, Т. Райс, Р. Б. Тянь, А. М. Кінг, В. В. Бочаров, Л. Н. Павлова тощо, українських вчених І. А. Бланк, Г. Г. Кірейцев, Л. О. Лігненко, А. М. Поддєрьогін, М. С. Пушкар, О. О. Терещенко та інших економістів.

Але незважаючи на існуючі зарубіжні та вітчизняні видання, автори з різним ступенем теоретичного та практичного

висвітлення розкривають питання сутності та класифікації грошових потоків підприємств. Тому залишається багато нез'ясованих питань, які потребують поглибленого теоретичного висвітлення і практичних рекомендацій.

Метою даної статті є дослідження і уточнення теоретичних аспектів визначення сутності грошових потоків і їх класифікації. У процесі досягнення мети вирішено такі основні завдання:

- проведено аналіз спеціалізованої літератури та розглянуто різні визначення і види класифікації грошових потоків;
- з'ясовано сутність і уточнено визначення «грошові потоки»;
- виділено оптимальну класифікацію грошових потоків.

Образно «грошовий потік» можна представити як систему «фінансового кровообігу» господарського організму підприємства. Ефективно організовані грошові потоки підприємства є найважливішим симптомом його «фінансового здоров'я», передумовою досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності в цілому [1, с. 130].

За визначенням Є. Брікхема, «грошовий потік» – це фактичні чисті готівкові кошти, які надходять у фірму (чи витрачаються нею) протягом деякого визначеного періоду [2, с. 425].

Ван Хорн Дж. К. розглядає

грошовий потік як рух грошових коштів, що має безперервний характер. Він вважає, що поняття грошових потоків можна трактувати по-різному в залежності від завдань аналізу. Грошові кошти і грошові потоки розглядають як готівку або робочий оборотний капітал [3, с. 181-182].

Кінг А. М. вважає, що система тотального управління грошовими потоками є основою менеджменту підприємства [5, с. 23].

За визначенням Л. О. Коваленко та Л. М. Ремньової «грошові потоки» - це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємств [6, с. 79].

Тян Р. Б. розглядає грошовий потік як вхідний і вихідний, а різниця між ними утворює прибуток. Вхідний грошовий потік - це надходження від реалізації продукції та інші надходження. Вихідний грошовий потік - це виплата заробітної плати, платежі субпідрядникам і постачальникам та інші [16, с. 125].

Павлова Л. Н. розглядає потоки капіталу, від яких залежить рівень потоків грошових засобів, а не весь грошовий потік на підприємстві [11, с. 217].

Бочаров В. В. стверджує, що поняття «грошовий потік» є інтегральним, тобто включає в себе різні види потоків, обслуговуючих господарську діяльність підприємства. Грошовий потік показує рух всіх грошових коштів, які не враховують при розрахунку прибутку: капітальні вкладення, податки на прибуток, штрафи, боргові виплати кредиторам, позичкові та авансові кошти [7, с. 96-99].

Поддєрьогін А. М. вважає, що грошовий потік можна визначити як сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані із відособленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів у зв'язку з виконанням договірних зобов'язань між економічними агентами (суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями). Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядження суб'єкта господарювання коштів та еквівалентів і їх використання [16, с. 57].

Терещенко О. О. вважає, що термін Cash-flow потрібно перекладати як рух коштів. Вчений зосереджує увагу на операційному Cash-flow. Який можна розглядати як критерій оцінки внутрішнього потенціалу фінансування підприємства. Достатній розмір операційного Cash-flow створює сприятливі передумови для залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Операційний Cash-flow використовується при оцінці фінансового стану підприємства і визначенні його кредитоспроможності [14, с. 181-186].

Кірейцев Г. Г. згоден з визначенням грошового потоку, що дає Т. Райс, який поділяє потоки на чисті, традиційні та операційні. Чистий грошовий потік

представляє собою зміну грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, за період, що аналізується. Т. Райс визначає загальний грошовий потік як всі грошові надходження і виплати, пов'язані не тільки з веденням операцій по основній діяльності. Г. Г. Кірейцев стверджує, що управління грошовими потоками передбачає комплексні заходи, тому що готівкові кошти, з одного боку є складовою оборотних активів, з іншого їх обсяги, шляхи надходження і вибуття залежать, в першу чергу, від зміни обсягів виробничих запасів, стану дебіторської і кредиторської заборгованості, платежів до бюджету тощо [4, с. 75].

За визначенням Л. О. Лігоненко та Г. В. Ситник грошові потоки підприємства - це система розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, володіючи зовнішньою ознакою функціонування підприємства [8, с. 6].

За визначенням І. А. Бланка, грошовий потік підприємства представляє собою сукупність розподілених надходжень і виплат грошових коштів за окремими інтервалами періоду часу що розглядається, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності [1, с. 17].

Визначення грошового потоку в МСБО № 7 «Звіт про рух грошових коштів» звучить, як надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів [10]. Визначення «грошовий потік» в П(С)БО № 4 «Звіт про рух грошових коштів» відсутнє, але під ним розуміють поняття «рух грошових коштів», що абсолютно ідентично визначенню «грошовий потік» в МСБО № 7.

У працях багатьох авторів відсутнє чітке визначення поняття «грошовий потік» [3-5; 7;11; 14-15].

Аналізуючи вищевикладене, постає питання вибору найбільш вдалого визначення грошового потоку і його уточнення. На нашу думку, «грошовий потік» - це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, простору, структури, ризику і ліквідності. Грошові кошти - це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання, а еквіваленти грошових коштів - це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості. Такі еквіваленти грошових коштів є високоліквідні інвестиції в разі короткого строку погашення, наприклад протягом трьох місяців з дати придбання (казначейські векселі, депозитні сертифікати тощо).

Поняття «грошові потоки підприємства» включає в свій склад велику кількість потоків, які обслуговують господарську діяльність

підприємства. В економічній літературі наводиться класифікація грошових потоків за різними критеріями.

Вчені-економісти [3; 5; 11; 15] класифікують грошові потоки залежно від напрямку руху (вхідний, вихідний).

Вчені-економісти [4; 7; 14] класифікують грошові потоки залежно від напрямку руху, а також залежно від виду господарської діяльності підприємства (грошовий потік з операційної діяльності, грошовий потік з інвестиційної діяльності, грошовий потік з фінансової діяльності).

Деякі економісти застосовують більш ширшу класифікацію. А. М. Поддєрьогін вважає об'єктивною необхідністю грошові потоки згрупувати в однорідні цілісні групи і виділити 6 класифікаційних

ознак грошових потоків [16, с. 60]. В. В. Бочаров і О. М. Сорокіна застосовують 12 класифікаційних ознак грошових потоків [7, с.100]. Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова та С. Т. Пілецька базуються на класифікації, яку розробив І. А. Бланк [6, с. 84; 12, с. 174].

Особливо заслуговує на увагу класифікація, розроблена І. А. Бланком, який виділяє 19 класифікаційних ознак грошових потоків. Також потрібно виділити класифікацію, запропоновану Л. О. Лігоненко та Т. В. Ситник, більшість класифікаційних ознак, в яких збігаються з І. А. Бланком [1, с. 34; 8, с. 7]. Взнявши за основу класифікацію, запропоновану авторами [1; 8], пропонуємо виділити наступні види грошових потоків (табл. 1).

Таблиця 1. Класифікація грошових потоків підприємства

Класифікаційна ознака за критеріями	Види грошових потоків
1. Масштаби обслуговування господарського процесу	– Грошовий потік по підприємству в цілому – Грошовий потік за окремими структурними підрозділами підприємства (центрами відповідальності та сферами відповідальності) – Грошовий потік по окремих господарських операціях
2. Напрямки руху грошових коштів	– Вхідний (позитивний) грошовий потік – Вихідний (від'ємний) грошовий потік
3. Види господарської діяльності	– Грошовий потік від операційної діяльності – Грошовий потік від інвестиційної діяльності – Грошовий потік від фінансової діяльності
4. Метод розрахунку об'єму грошового потоку	– Валовий грошовий потік – Чистий грошовий потік
5. Варіативність спрямування руху грошових коштів	– Стандартний грошовий потік – Нестандартний грошовий потік
6. Характер грошового потоку стосовно підприємства	– Внутрішній грошовий потік – Зовнішній грошовий потік
7. Рівень достатності об'єму грошового потоку	– Надлишковий грошовий потік – Оптимальний грошовий потік – Дефіцитний грошовий потік
8. Рівень збалансованості об'єму грошового потоку	– Збалансований грошовий потік – Незбалансований грошовий потік
9. Період часу	– Короткостроковий грошовий потік – Довгостроковий грошовий потік
10. Вартісна оцінка в часі	– Теперішній грошовий потік – Майбутній грошовий потік
11. Регулярність здійснення	– Регулярний грошовий потік – Нерегулярний грошовий потік
12. Стабільність часових інтервалів формування	– Регулярний грошовий потік з рівномірними часовими інтервалами – Регулярний грошовий потік з нерівномірними часовими інтервалами
13. Форми використання грошових коштів	– Готівковий грошовий потік – Безготівковий грошовий потік
14. Вид використання валюти	– Грошовий потік у національній валюті – Грошовий потік в іноземній валюті
15. Рівень передбачення	– Повністю передбачуваний грошовий потік – Недостатньо передбачуваний грошовий потік – Непередбачуваний грошовий потік

Продовження таблиці 1.

Класифікаційна ознака за критеріями	Види грошових потоків
16. Можливість регулювання в процесі управління	– Грошовий потік, що регулюється – Грошові потоки, що не піддаються регулюванню
17. Можливість забезпечення платоспроможності	– Ліквідний грошовий потік – Неліквідний грошовий потік
18. Законність здійснення	– Легальний грошовий потік – Тіньовий грошовий потік
19. Черговість виплат	– Грошовий потік першого порядку – Грошовий потік другого порядку
20. Процес діяльності	– Грошовий потік процесу постачання – Грошовий потік процесу виробництва – Грошовий потік процесу реалізації – Грошовий потік процесу маркетингу
21. Значущість в формуванні кінцевих результатів господарської діяльності	– Пріоритетний грошовий потік – Другорядний грошовий потік

Проведений аналіз спеціалізованої літератури виявив різний рівень дослідження категорії «грошові потоки» та неоднозначність тлумачення цього поняття, або відсутність визначення взагалі. У вітчизняній економічній науці не вироблено єдиного підходу до ознак і видів класифікації грошових потоків. Уточнення поняття та розширення класифікації грошових потоків дасть змогу підвищити рівень управління грошовими

потоками підприємства, що в свою чергу забезпечить його фінансову стабілізацію та високі темпи розвитку.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала весь комплекс питань, що відображають всі сторони цієї категорії. Однак ці питання будуть темою подальших досліджень.

Література

1. Бланк И. А. *Управление финансовой стабилизацией предприятия*. - К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 496 с.
2. Брігхем Е. *Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ.* – Київ: Молодь, 1997. – 1000 с.
3. Ван Хорн Дж. К. *Основи управління фінансами: Пер. с англ. / Гл. ред. сериї Я. В.Соколов.* – М.: Финансы и статистика, 1999. – 800 с.
4. *За ред. проф. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Видання третє, перероблене і доповнене.* – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 531 с.
5. Кинг А. М. *Тотальное управление деньгами / Пер. с англ.* – СПб.: Полигон, 1999. – 448 с.
6. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. *Фінансовий менеджмент: Навч. посіб.* – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
7. *Коммерческое бюджетирование / Бочаров В. В.* – СПб.: Питер, 2003. – 368 с.
8. Лігоненко Л. О., Ситник Г.В. *Управління грошовими потоками: Навч. посіб.* – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. – 255 с.
9. Маказан Є. В. *Формування грошових потоків сучасних підприємств харчової промисловості // Формування ринкових відносин в Україні.* – 2006. - № 10. – С. 83-86.
10. *Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.* / Пер. з англ. за ред. С. Ф. Голова. – К.: ФПБАУ.- 1998.- 736 с.
11. Павлова Л. Н. *Фінансовий менеджмент: Учебник для вузов.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 269 с.
12. Пилецькая С. Т. *Финансовые потоки и их классификация // Економіка промисловості.* – 2003. - № 1. – С. 172–177.
13. *Стандарти бухгалтерського обліку: (Нормат. база) // Зб. систематизованого законодавства.* – 2003. – № 7. - С.82-195
14. Терещенко О. О. *Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.* – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
15. Тян Р. Б. *Планування діяльності підприємства: Навч. посібник.* – К.: МАУП, 1998. – 156 с.
16. *Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін.* – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.